

KØNSBEVIDSTHED I FOLKESKOLEN

Cases, øvelser og handlemuligheder

Dette idékatalog er udarbejdet af Tekla Canger og Danmarks Lærerforening i samarbejde med 50 lærere fra hele landet, der har deltaget i projektet 'Kønsbevidsthed i folkeskolen'.

Lærerne bag kataloget er:

Amalie Nyboe Blicher, Anders Thorsen, Anna Storm Andersen, Anne Hammer, Anne Refsgaard Søeberg, Bjarne Czelothe, Camilla Holst Grønnebæk, Cathrine Sortberg, Charlotte Forsberg Nielsen, Charlotte Skjønning Christensen, Christian Moestrup Jessen, Didde Møller Pedersen, Emilie Hahn Nielsen, Fiona Joy Ritchie Green, Helle Kragelund Hansen, Ida Marie Kristensen, Inge Holst, Irene Nim Hansen, Jeanett Bonde Nielsen, Jesper Bidstrup, Jette Olsen, Jon Posborg Vestergaard, Jonas Wind, Katrine Brændbyge Petersen, Karen Von Lillienkjold, Katharina Telkamf Birch, Kia Oline Abelson Petersen, Kirsten Adele Høi Fisker, Kristina Silla, Line Sønderby, Lone Tonnesen, Louise Rasmussen, Manal Ahmad Abd El-Hafiz, Mette Højberg, Mette Lyngsø, Mette Tornemark Hansen, Mette Toft Oxbøll, Pernille Abild Jessen, Pia Brandt, Rikke Johansen, Sandra Broløs Varming, Sara Kristine Færch-Tobiesen, Sarah Sofie Briting, Sarah Victoria Bruun, Stine Hagemann Tinglef og Tine Elkjær Jacobsen

Idékataloget er finansieret af Villumfonden

VILLUM FONDEN

Forord

Af Regitze Flannov, forkvinde for Undervisningsudvalget i DLF

Danmarks Lærerforening ønsker at bidrage til en større kønsbevidsthed i folkeskolen. Folkeskolen bygger på åndsfrihed, ligeværd og demokrati, og i folkeskolen skal alle elever – uanset køn – trives og have mulighed for at udvikle deres fulde potentiale. I skolen skal vi til alle tider bidrage til denne dagsorden.

Vi ved, at der er en række forskelle på, hvordan piger og drenge klarer sig, deres forestillinger om hvad de er gode til, og på de valg, som de træffer, fra de er helt små, og til de vælger uddannelse og karriereveje. Disse forskelle kan hænge sammen med de bevidste og ubevidste forventninger, der er til deres køn – også i undervisningen.

Det er derfor vigtigt, at vi tænker på vores elever som mere end blot "drenge" og "piger". Vi har alle, både som lærere, forældre og samfund, forventninger til, hvad henholdsvis drenge og piger kan og skal. Forskning viser, at vores kønnede forventninger til piger og drenge har betydning for blandt andet elevernes valg af uddannelse og interesser. Forventninger til særlig pige- og drengedadfærd er ofte ubevidste og kan være med til at fastholde stereotype forståelser af, hvad 'rigtig' pige- og drengedadfærd er – og dermed indsnævre elevernes muligheder for at passe ind.

For at elevernes muligheder ikke forudbestemmes eller begrænses af køn, må skolens dannelses- og undervisningsopgaver skabe rum for, at både forskellige piger og forskellige drenge på lige vilkår kan realisere deres personlige, faglige og sociale potentialer.

Dette katalog er blevet til med støtte fra Villumfonden og i samarbejde med Tekla Canger samt et netværk af interesserede og engagerede lærere, der har inspireret os alle med deres beretninger og oplevelser fra skolehverdagen. Deres erfaringer viser, at der ude på skolerne er behov for en professionaliseret kønsbevidsthed, hvor læreren er opmærksom på, at tilgangen til køn kan påvirke den enkelte elevs skoleliv, personlige udvikling, socialisering og videre færd i både uddannelsessystemet og eget liv.

Materialet indeholder en række kønsrelaterede cases, dilemmaer og øvelser, som har til formål at inspirere til dialog og udvikling, således at alle elever får de bedste betingelser for at deltage i undervisningen. Jeg håber, at kataloget vil inspirere lærere, skoleledere og andre, der har deres gang på skolerne, til at sætte samtaler om kønsbevidsthed i gang – så en professionaliseret kønsbevidsthed bliver en naturlig del af lærerens didaktiske værktøjskasse – til gavn for alle elevers dannelse og trivsel.

Indholdsfortegnelse

Forord	3
Indledning	6
Kønsbevidsthed og kønsbevidst pædagogik.	8
Forståelse af køn	9
Sprog og kønnede forventninger	9
Indhold, materialer og organisering af undervisning	10
Opsamling.	11
Cases og dilemmaer fra den virkelige verden	12
Tema 1: Skolekultur – klassekultur	13
Case 1: Grænseoverskridende adfærd eller drengestreger?	13
Casebeskrivelse	14
Refleksionsspørgsmål	14
Case 2: Gruppedannelse, pladser og vores sprog omkring det	15
Casebeskrivelse	15
Refleksionsspørgsmål	16
Case 3: "Køn før barn – pigerne får altid længere snor end drengene"	17
Casebeskrivelse	17
Refleksionsspørgsmål	17
Case 4: "Pigemøder, drengemøder – eller hvad?"	18
Casebeskrivelse	18
Refleksionsspørgsmål	18
Tema 2: Trivsel og relationsarbejde	19
Case 5: Den kønsopdelte brevkasse	19
Casebeskrivelse	19
Refleksionsspørgsmål	20
Case 6: Kønsbaserede generaliseringer i trivsels- arbejdet i en 6. klasse.	21
Casebeskrivelse	21
Refleksionsspørgsmål	21
Case 7: "Er trivselsproblemer kun for piger?"	22
Casebeskrivelse	22
Refleksionsspørgsmål	22
Case 8: Kønsopdelt konflikthåndtering	23
Casebeskrivelse	23
Refleksionsspørgsmål	24
Tema 3: Undervisning og fag	25

Case 9: Køn og repræsentation i undervisningsmaterialer	25
Casebeskrivelse	25
Refleksionsspørgsmål	26
Case 10: "Dobbelpoint for pigemål"	27
Casebeskrivelse	27
Refleksionsspørgsmål	28
Case 11: "Bare giv den gas, drenge"	29
Casebeskrivelse	29
Refleksionsspørgsmål	29
Case 12: "Drenge synes, litteratur er kedeligt!"	30
Casebeskrivelse	30
Refleksionsspørgsmål	31
Øvelser	32
Øvelse 1	33
Materiale til øvelse 1	34
Øvelse 2	36
Øvelse 3	38
Øvelse 4	39
Øvelse 5	40
Øvelse 6	41
Øvelse 7	43
Øvelse 8	44
Materiale til øvelse 8	45
Øvelse 9	46
Materiale til øvelse 9	47
Øvelse 10	48
Materiale til øvelse 10	49
Øvelse 11.	51
Øvelse 12.	53
Materiale til øvelse 12.	54

Indledning

Dette idékatalog er blevet til som resultat af projektet 'Kønsbevidsthed i folkeskolen', som 50 folkeskolelærere har været involveret i. Formålet med projektet har været at bidrage til lærernes kønsbevidsthed, så køn medtænkes i lærerens pædagogiske og didaktiske redskabskasse. Undervisning og det sociale liv i skolen kan gøre en positiv forskel i forhold til, at køn ikke skal være en forhindring for det enkeltes barns trivsel og udfoldelse af interesser, evner og potentialer.

Baggrunden for projektet har været en erkendelse af, at vores forforståelser af køn i samfundet, i skolen og i det sociale liv har en betydning for, hvordan det enkelte barn – pige eller dreng – opfattes og opfatter sig selv, udvikler sig, og for hvilke valg hun/han træffer, fra de er små til de vælger uddannelse og karrierevej. Tilgangen til køn spiller ind i hverdagens undervisningspraksis og påvirker derigennem den enkelte elevs skoleliv, personlige udvikling, socialisering og videre færd i uddannelsessystemet.

Det betyder, at man som lærer må forholde sig til den kompleksitet, som køn og kønsidentiteter udgør, samt udvikle et blik for kønnede forholdemåder – både hos én selv og hos ens elever.

I projektet har vi arbejdet med at forstå, hvad der ligger til grund for produktion af kønsstereotyper i undervisning og pædagogisk praksis, og vi har arbejdet med mulige måder at udfordre disse på. Resultatet af det arbejde er mundet ud i dette katalog.

Kataloget består af en case-samling, hvor forskellige kønsrelaterede dilemmaer optræder. Til de forskellige cases hører en række refleksionsspørgsmål, som har til formål at inspirere til dialog og udvikling. Casene er alle produceret på baggrund af reelle problemstillinger, som de deltagende lærerne har oplevet og erfaret, og de er eksemplariske, idet de deltagende lærere har kunne genkende de beskrevne problemstillinger fra egen praksis.

Casene er udviklet på to heldagsseminarer i 2022, hvor lærerne blev bedt om at medbringe en case. Der blev i mindre grupper udvalgt 12 eksemplariske cases, der efterfølgende blev analyseret ud fra følgende spørgsmål:

- Hvori består dilemmaet?
- Hvorfor skete det?
- Hvorfor er det relevant?
- Hvilken viden kan vi bruge til at forstå dilemmaet?

Analyserne blev diskuteret og efterfølgende udviklede deltagerne refleksionsspørgsmål på baggrund af den sparring, som de havde fået på deres oprindelige analyser. Cases og refleksionsspørgsmål blev indsamlet og organiseret i tre overordnede temaer:

1. Skolekultur og klassekultur
2. Trivsel og relationsarbejde
3. Undervisning og fag

Ud over casesamlingen og de dertilhørende refleksionsspørgsmål består kataloget af en række øvelser, man med fordel kan benytte sig af – enten som led i udvikling i lærerteams og lærerkollegier, eller som ideer til måder at arbejde med kønsbevidsthed med elever på. Formålet med både casesamling, refleksionsspørgsmål og øvelser er at invitere til refleksion og stillingtagen.

Kønsbevidsthed og kønsbevidst pædagogik

Projektets teoretiske forankring hviler på kønsbevidst pædagogik, og i det følgende udfoldes, hvad kønsbevidst pædagogik er.

Kønsbevidst pædagogik kan i princippet beskrives kort som værende "en pragmatisk tilgang til pædagogisk praksis, hvor udfordring af kønsstereotyp adfærd og sprog står centralt." En sådan fremstilling kalder dog på at blive nuanceret. For det første fordi det kræver noget særligt overhovedet at udvikle blik for og få øje på kønsstereotyp adfærd og sprogbrug. For det andet fordi det forudsætter en viden om, hvordan kønskonstruktioner produceres og reproduceres i pædagogiske sammenhænge. For det tredje fordi det er svært at ændre på selvfølgeligelige forståelser og praksisser, etableret over tid og i særlige kulturelle sammenhænge.

Forudsætningen for at praktisere kønsbevidst pædagogik er, at man overhovedet er i stand til at få øje på produktion og reproduktion af kønsstereotype fremstillinger af henholdsvis piger og drenge. Og særligt er det centralt at være i stand til at have blik for egne produktioner af kønsstereotyper. Det betyder med andre ord, at det forudsætter en nysgerrighed over for det, som man selv umiddelbart tager for givet. Sådanne selvfølgeligeligheder kan komme til udtryk som essentialiseringer; at man forstår køn som en essens, en substans eller et indre forhold, der eksisterer uafhængigt af tid og kontekst. Når man essentialiserer køn, sætter man lighedstegn mellem adfærd og biologisk køn, og man forstår adfærd som udtryk for biologisk køn. Det ser vi f.eks., når en vild og udadreagerende adfærd hos en dreng forklares med, at 'han jo bare er en rigtig dreng'. Selvfølgeligeligheder kan også komme til udtryk som 'kønsblindhed', hvilket vil sige, at kønnet gøres 'usynligt' og ikke betragtes som betydningsfuldt. Det ser vi, når lærere siger, at 'de ikke ser drenge og piger, men elever'. Derved lukker de øjnene for de strukturelle og kulturelle rammer, der skaber særlige betingelser og muligheder for elever med forskellige køn. Det betyder, at man handler ureflekteret i forhold til stereotype forestillinger om henholdsvis drenge og piger. Når man er 'blind,' får man ikke øje på det, som 'stereotyperer', og bidrager dermed potentielt til snævre forestillinger om det 'drenge' og det 'pige'. Første skridt i at udvikle en kønsbevidst pædagogik bliver dermed at gøre op med ens egne essentialiserede forståelser af køn og anerkende, at kønsstereotyper eksisterer og lever i bedste velgående. Først da er det muligt at udfordre disse, og dermed skabe bedre betingelser for flere børn.

Forståelse af køn

For at kunne arbejde kønsbevidst er det nødvendigt at have en forståelse af pædagogikkens vidensgrundlag. Der er tale om en forståelse, hvor kønnede udtryk og kønnet adfærd forstås som socialt konstrueret. Det er ikke ensbetydende med, at man ikke anerkender, at biologisk køn eksisterer. Det betyder blot, at den betydning, vi tillægger kønnet, er historisk og kulturelt betinget. En sådan forståelse forpligter os på at forholde os kritisk til, hvordan vi indholdsudfylder kategorierne 'dreng' og 'pige,' og vi er nødt til at være udforskende i forhold til, hvordan kategorierne 'gøres'. En forståelse af kønnet adfærd, som noget man 'gør' fremfor noget man 'har,' forudsætter også, at vi forholder os til de normalforventninger, som vi har til kønnet adfærd. Normalforventninger har nemlig stor betydning for, hvad vi accepterer som legitim kønnet adfærd. Den forventede kønnede adfærd og de forestillede kønnede præferencer møder børn og unge fra et meget tidligt tidspunkt. De konfronteres med 'hvad der forventes' gennem reklamer og sociale medier, gennem den kønnede opdeling af tøj og legetøj i butikkerne, gennem de forskellige børnefællesskaber, som de indgår i, og gennem voksnes mere eller mindre bevidste sprogbrug vedrørende køn. Alt dette skaber nogle særlige forventninger til, hvad det vil sige at være 'rigtig' pige eller dreng, hvilket gør det vanskeligt at gøre køn på måder, der falder udenfor normalforventninger.

Hvis skolekulturen og lærerens professionelle praksis ikke udfordrer disse normalforventninger, risikerer man at bidrage til en legitimering af stereotype fremstillinger af køn. Man skaber derved en kultur, hvor de børn, der ikke nødvendigvis kan spejle sig i disse fremstillinger, forstår sig selv som forkerte eller upassende. Det kan resultere i, at nogle børn vil gå langt for at 'gøre' køn på socialt acceptable måder, hvilket udvisker en forståelse af, at der potentielt findes et utal af måder at gøre køn på, hvis rammerne for normalforventninger udvides.

Sprog og kønnede forventninger

Den konkrete praktisering af kønsbevidst pædagogik indebærer, at vi forholder os aktivt til sprogets betydning for produktion og reproduktion af forestillinger om køn.

Sprog består af organiserende kategorier, og disse kategorier er nødvendige for at skabe orden og bidrage til en fælles forståelse. Med andre ord kan vi ikke undvære sproglige kategorier, men vi kan arbejde bevidst med at udfordre de måder, sproglige kategorier er organiseret og indholdsbeskrevet. Sproget er kulturelt og socialt

konstruerede kategorier, der kunne se anderledes ud. F.eks. ville vores forståelse af kategorien 'pige' se anderledes ud, hvis vi havde et større sprogligt repertoire at trække på. Et begrænset sprogligt repertoire reducerer kategorien og dermed de identifikationer og handlemuligheder, som deltagerer indenfor kategorien har. Når et barn placeres i en stereotyp forståelse, produceres der både et særligt blik på barnet, og barnet udvikler også et særligt blik på sig selv. På den måde bliver kategorien 'rigtig pige' udtryk for en kategorial tænkning, der får betydning for, om barnet oplever sig som rigtig eller forkert. Når vi sprogligt har identificeret en 'rigtig pige,' vil der ganske givet være børn med pige-køn, der falder uden for kategorien, og på sigt vil forstå sig selv som 'forkerte' i forhold til den selvfølgelighed, hvormed vi konstruerer kategorien 'rigtig pige'. Det sprog, som vi anvender, og de sproglige kategorier, som vi placeres og placerer os selv i, bidrager på den måde til særlige forståelser af hvem 'vi' og 'de' er.

Udfordringen består i at gå på opdagelse i egne sproglige forholdemåder. Når vi bruger ord som 'jo', 'selvfølgelig' og 'naturligvis', kan man eventuelt træde et symbolsk skridt tilbage og sætte spørgsmålstegn ved det selvfølgelige i ens sproglige betragtning. Man kan være nysgerrig på, hvornår man anvender kønnede betegnelser såsom 'tøsefnidder', 'drengerøve' m.m. Man kan også udfordre sine egne sproglige konstruktioner, når man taler om forventninger til henholdsvis piger og drenge, og endelig kan man være opmærksom på egne forforståelser af kønnet adfærd.

Indhold, materialer og organisering af undervisning

Fokus på stereotyper, sprog og forventninger er ikke det eneste, der kendetegner en kønsbevidst pædagogik. Praksishandlinger kan også være reflektivt kønsbevidste. Derfor giver det også god mening at tale om organisering af undervisning eller didaktisk begrundede valg af indhold og materialer, når man taler om kønsbevidst pædagogik.

I flere og flere sammenhænge er der krav til eleverne om at arbejde i grupper. Sådanne krav kalder på en opmærksomhed på, hvordan eleverne sidder. Hvis grupper ikke dannes med refleksion over elevernes præferencer og kompetencer, men udelukkende dannes for at skabe balance mellem kønnene, er der en risiko for, at man reproducerer stereotype forestillinger om adfærd, styrker og svagheder. Forestillinger om piger som gode til at 'holde styr på de urolige drenge' eller drenge 'der har godt af at blive splittet op, så de ikke larmer så meget' er kendte eksempler på begrundelser for kønsblandede bordgrupper. Den selvfølgelige forventning til, at det er kønnet, der afgør en sådan indvirkning, producerer trange positioner for alle elever. Det er ikke per definition et problem at blande køn ved bordene – eller lave rene 'dreng- eller 'pigeborde' – men man

skal gøre sig overvejelser om, hvorfor man vælger at lade køn være et organiserende princip. Og man skal overveje hvilke potentielle stereotype kønsforståelser, man bidrager til at producere.

En anden udfordring består i kønsopdeling i kortere eller længere forløb. Der kan være gode grunde til at kønsopdele - visse elever kan opleve en større frihed til at kunne udtale sig frit, når de kun er sammen med børn med samme biologiske køn. Men modsat kan kønsopdeling også cementere ideen om, at piger og drenge har forskellige måder at forstå verden på, fordi de er piger og drenge. Og hvis undervisningens indhold i kønsopdelt undervisning tilmed differentieres ud fra betragtninger om 'hvad piger/drenge interesserer sig for', generaliseres piger og drenges interesser udelukkende ud fra deres biologiske køn. I stedet for at antage at et særligt indhold eller en særlig arbejdsform er særligt velegnet til hhv. drenge og piger, indeholder en kønsbevidst pædagogik snarere et differentieringsperspektiv, hvor variation står centralt.

Endelig lægger den kønsbevidste pædagogik også op til, at man som lærer udfordrer kønnede repræsentationer i læremidler, analoge såvel som digitale. Det kalder på, at læreren overvejer, hvad det betyder, at mængdelære og statistik i matematikundervisningen kan bestå i, at man tæller drenge og piger i en klasse. På samme måde giver det god mening at forholde sig til kønsrepræsentationer i f.eks. litteratur i danskundervisningen, hvor man enten kan gå på opdagelse i litteratur, der udfordrer kønsstereotyper, eller man kan arbejde analytisk med at udfordre kønsstereotyper i litteratur, der benytter sig af disse. Pointen er, at læremidler i alle fag er kønnede, men først når man får øje på det, er det muligt at arbejde nysgerrigt med køn i materialet.

Opsamling

Når vi snakker om kønsbevidst pædagogik, er der tale om et kritisk syn på egen praksis med en tydelig intention om at skabe bedre betingelser for trivsel og læring for elever, der i en skolekontekst ikke bindes af særlige, snævre forståelser af, hvad det vil sige at være tildelt kønnet 'dreng' eller 'pige' fra fødslen.

Cases og dilemmaer fra den virkelige verden

I denne del præsenteres cases og dilemmaer, som lærerne i projektet har udarbejdet. Der er tale om dilemmaer, som lærerne selv har oplevet, og som er analyseret og beskrevet i mindre grupper. Casene er organiseret i tre temaer; skolekultur og klassekultur, trivsel og relationsarbejde samt undervisning og fag.

Hver case indledes af en kort sammenfatning af den problemstilling, som casen adresserer og følges af 3-5 refleksionsspørgsmål, som man med fordel kan arbejde med i lærerteams eller med hele lærerkollegiet.

Tema 1: Skolekultur – klassekultur

Det første tema, som deltagerne i fællesskab har identificeret, er skolekultur og klassekultur. Casene inden for dette tema peger på nogle af de udfordringer, man som lærer kan stå overfor, når en klassekultur eller en skolekultur mere eller mindre bevidst bidrager til at fastholde særlige forståelser af køn eller kønsstereotyper.

Casene i dette tema er:

- Case 1: "Grænseoverskridende adfærd eller drengestreger?"
- Case 2: Gruppedannelse, pladser og vores sprog omkring det
- Case 3: "Køn før barn – pigerne får altid længere snor end drengene"
- Case 4: "Pigemøder, drengemøder – eller hvad?"

Case 1: Grænseoverskridende adfærd eller drengestreger?

Følgende case problematiserer nogle af de udfordringer, man som lærer kan stå overfor, når der i en skolekultur er en forståelse og opretholdelse af, at børns adfærd er betinget af deres køn - og at lærerens køn på samme måde bevirker en bestemt kønnet adfærd blandt eleverne. Casen er relevant, da en sådan forståelse potentielt bidrager til at reproducere stereotype forståelser af kønnet adfærd, og derved fastlåser forskellige elever i forskellige kønnede roller. Relevansen består også i, at lærerens køn, og forståelser af eget køn, kan komme til at spænde ben for blikket på de udviklingsmuligheder, som de forskellige elever besidder. For det tredje er casen relevant, idet den problematiserer betydningen af det sprog, som vi anvender om børn med forskellige køn. F.eks. når bestemte benævnelser af henholdsvis drenge og piger får karakter af at stigmatisere eller fastlåse, bliver sproget på den måde til et aktivt redskab til at fastholde og skabe problematiske betingelser for elevernes (og lærernes) måder at forstå kønnet mangfoldighed på.

Casebeskrivelse

To drenge i 7. klasse driller og provokerer hinanden. De løber rundt i klassen, og de andre elever er opmærksomme på deres drillende leg. Den ene af de to drenge stiller sig op på et bord i klassen. Den anden af de to drenge trækker bukserne ned drengen, der står på bordet. Drengen står nu i underbukser foran hele klassen, og han bliver tydeligt vred og flov over situationen. Læreren tager fat i eleven, der trak bukserne ned på sin klassekammerat, og fortæller, at den opførsel er enormt grænseoverskridende, og at det aldrig må ske igen.

På lærerværelset fortæller klassens lærer om situationen. Læreren spørger de andre til råds, skal forældrene kontaktes? Flere af de andre lærere mener, at det vil være en overreaktion at kontakte forældrene med begrundelsen: "Det er sådan noget drenge gør i den alder. De prøver bare hinandens grænser af. Det er drengestreger. Det behøver man ikke at tage så alvorligt". De mener dog også, at det havde været en anden situation, hvis eleven havde gjort det mod en af klassens piger.

Refleksionsspørgsmål

De følgende spørgsmål kan bruges til at reflektere over, hvordan man i egen praksis ville forholde sig til en tilsvarende situation, og spørgsmålene har til formål at skabe dialog om køn.

1. Hvad synes I om lærernes argument om, at der findes en kultur blandt hhv. drenge og piger, hvor der gælder forskellige normer?
2. Tror I lærerens køn er betydningsfuldt ift. de argumenter, som nogle af lærerne bruger?
3. Hvad ville du have sagt til læreren, hvis du var blevet spurgt til råds?
4. Ville handlingen være mere grænseoverskridende, hvis eleven havde gjort det mod en pige? Hvorfor? Hvad hvis det var en pige, der havde trukket bukserne af drengen? Hvad hvis det var en pige, der havde trukket bukserne af en anden pige?
5. Hvordan kan drøftelsen på lærerværelset være en anledning til at starte en samtale om køn blandt personalet?
6. Findes der situationer, hvor I overfører jeres kønsopfattelser på jeres elever og deres adfærd? Hvilke situationer?
7. Har I erfaret, at grænseoverskridende adfærd er blevet negligeret gennem kønsgeneraliserende sprog som 'det er sådan drenge gør'? Kom gerne med eksempler.

Case 2: Gruppedannelse, pladser og vores sprog omkring det

Følgende case problematiserer gruppedannelsesprocesser baseret på biologisk køn uden refleksion over, hvorfor det er meningsfuldt at danne grupperne på den måde. Det betyder med andre ord, at casen adresserer nogle af de udfordringer, som vi står overfor, når vi tager udgangspunkt i forestillinger om og forventninger til børns kønnede adfærd, snarere end i vores viden om det enkelte barn. Det kommer til at udgøre en risiko for at overse de potentialer, som eleverne besidder. Casen er relevant, da gruppedannelse ud fra biologisk køn finder sted på alle klassetrin og i alle fag. Det betyder, at det er noget, som elever kan opleve på daglig basis. Hvis vi er nysgerrige på vores måder at danne grupper på, arbejder vi samtidig på at overskride vores egne forforståelser og få blik for blinde pletter og dermed blive kønsbevidste.

Casebeskrivelse

I 6.A skal eleverne have nye pladser. Normalt sidder de ved 6-mandsborde. Lærerteamet oplever, at de nuværende bordgrupper ikke fungerer optimalt. Der er borde, hvor der er (for meget) snak og andre borde, hvor det er tydeligt, at visse elever ikke rigtigt føler at kunne komme til orde og ser både beklemte og utilpasse ud. Derfor beslutter lærerteamet at lave nye bordgrupper. Det er vigtigt, at der er tale om 'blandede grupper,' og det fortæller de også eleverne. Det ekspliciteres ikke, hvad der menes med 'blandede grupper,' men det ligger implicit, at der er tale om blandede drenge- og pige-grupper, hvor pigerne kan være med til at skabe ro ved bordene. Kønnen på eleverne bliver således det væsentligste parameter i arbejdet med at lave gode bordgrupper.

Efter at lærerne har afprøvet nye grupper, oplever flere af dem, at de forventninger, de havde til, at pigerne ville skabe ro ved bordene, ikke blev indfriet. Og de elever, der larmede for meget, fortsatte med at larme ved deres nye borde, med det resultat, at de elever, der oplevede at være utilpasse og beklemte, fortsat ikke lod til at trives ved deres nye borde.

Refleksionsspørgsmål

De følgende spørgsmål kan bruges til at reflektere over, hvordan man i egen praksis ville forholde sig til en tilsvarende situation, og har til formål at skabe dialog om køn i egen praksis:

1. Hvad skal der til, for at vi laver gode grupper? Og hvordan tager vi højde for køn? Og skal vi tage højde for køn?
2. Hvordan kan man danne grupper og lave pladser, når det ikke skal være ud fra køn? Kompetencer? I så fald hvilke?
3. Skal man fortælle eleverne, hvilke kriterier grupper er dannet ud fra? Hvorfor? Hvorfor ikke?
4. Giver det mening at skelne mellem arbejdsfællesskaber og det at skabe tryghed og trivsel, når der laves grupper?
5. Hvilke fordele og ulemper er der ved at inddrage eleverne i kriterierne for gruppedannelse, pladser mv.?
6. Hvilke fordele og ulemper kan der være ved at inddrage andre kollegaer, når der laves pladser og grupper?

Case 3: "Køn før barn – pigerne får altid længere snor end drengene"

Følgende case peger på en række dilemmaer, som en lærer eller et lærerteam kan stå overfor. For det første lader det til, at der kan være forskellige opfattelser af, hvordan køn tillægges betydning afhængigt af, hvilke øjne der ser. For det andet kan det være dilemmafyldt, når kollegaer i et team har forskellige forståelser af køns betydning, hvilket kan føre til uenigheder om, hvor alvorligt en forældrehenvendelse skal tages. Casen belyser, hvordan stereotype opfattelser af køn får betydning for samarbejde og peger på en mulig betydning af Rosenthal-effekten; at det vi forventer ender med at blive 'virkelighed'.

Casebeskrivelse

En lærer har modtaget følgende besked på Aula fra et forældrepar: " (...) Vi har nu talt med Søren om dansktimen. Han har en oplevelse af, at pigerne altid får længere snor end drengene - og gerne må snakke, grine, osv. Er han helt forkert på den? (...) "

Læreren vælger at tage beskeden med på et teammøde. De snakker beskeden igennem, og teamet bliver enige om, at Søren og lærerens oplevelser er meget forskellige. Læreren indrømmer, at der nok til tider bliver gjort forskel på kønnene – enten helt ubevidst men også til tider bevidst. Nogle af de andre lærere er enige, de gør også til tider forskel på baggrund af køn. En lærer mener dog, at det ikke gælder for hende: "Nogle gange er drengene bare mere urolige."

Refleksionsspørgsmål

De følgende spørgsmål kan bruges til at reflektere over, hvordan man i egen praksis ville forholde sig til en tilsvarende situation, og spørgsmålene har til formål at skabe dialog om køn.

1. Hvad sker der, hvis dilemmaet vendes - og det er forældrene til en pige, som mener, at drengene får længere snor end pigerne? Hvordan vil man som lærer reagere på det omvendte dilemma?
2. Hvornår er det relevant, og måske vigtigt, at generalisere om elevernes køn?
3. Kan dilemmaet betragtes som en kønnet problemstilling? Hvorfor/hvorfor ikke?
4. Hvordan kan vi gå i dialog med kollegaer, når det opleves, at der anvendes kategoriseringer, der kan opleves som problematiske og begrænsende for nogle elever?
5. Forventer og accepterer I mere uro ved drengene? Hvad forventes af pigerne?
6. Hvordan vil du som lærer respondere på forældrebeskeden?

Case 4: "Pigemøder, drengemøder – eller hvad?"

Følgende case problematiserer det, vi kan kalde en automatiserede kønsforståelse, når der arbejdes med klassens trivsel og udvikling. Casens relevans består i den antagelse, at blot fordi en gruppe elever biologisk tilhører et bestemt køn, så vil eventuelle konflikter også bo i den kønnede gruppe. Casen kan således bidrage til at kaste lys på en kønsstereotyp automatik og adfærd i forbindelse med elevmøder og organiseringer vedr. konflikthåndtering. Ved at kønsopdele eleverne i forbindelse med klassemøder, kan der være en risiko for, at man reproducerer kønnede forventninger og bekræfter antagelser om at gøre køn på bestemte måder, fx at drenge laver "drengestreger" og at piger bidrager til "pigefnidder".

Casebeskrivelse

Klassens pædagog vil gerne holde et pigemøde med 2.A's piger, da hun oplever, at der er et behov for at tale om problematikkerne i deres legerelationer. Der er en del "pigefnidder" mellem nogle af pigerne. Konflikterne spreder sig ud i hele pigegruppen, som kan have behov for hjælp til at finde sammen på kryds og tværs. Pædagogen og lærerne i teamet ønsker at få en "stærk pigegruppe" i 2.A.

Refleksionsspørgsmål

De følgende spørgsmål kan bruges til at reflektere over, hvordan man i egen praksis ville forholde sig til en tilsvarende situation, og har til formål at skabe dialog om køn.

1. Hvilke fordele og ulemper kan der være ved at lave kønsopdelte klassemøder?
2. Hvilken betydning kan hhv. drenge- og pigemøder få for klassens fællesskab?
3. Hvilke risici er der ved at opdele klassemøderne efter elevernes køn?
4. Hvordan skal man forholde sig til kønsopdelte klassemøder, hvis der i en klasse er elever, der ikke nødvendigvis identificerer sig som hhv. dreng eller pige?

Tema 2: Trivsel og relationsarbejde

Det andet tema, som deltagerne i fællesskab har identificeret, er trivsel og relationsarbejde. Casene indenfor dette tema peger alle på, hvordan forskellige former for trivselsarbejde kan stille læreren over for en række kønnede dilemmaer. Og hvordan metoder og tilgange til trivsels- og relationsarbejde, særligt gruppeinddeling efter biologisk køn, potentielt kan bidrage til at fastholde nogle elever i mistrivsel.

Casene i dette tema er:

- Case 5: Den kønsopdelte brevkasse
- Case 6: Kønsbaserede generaliseringer i trivselsarbejdet i en 6.klasse
- Case 7: "Er trivselsproblemer kun for piger?"
- Case 8: Kønsopdelt konflikthåndtering

Case 5: Den kønsopdelte brevkasse

Den følgende case sætter fokus på det dilemma, der kan opstå, når elever har særlige forestillinger om, at visse emner på forhånd er kønsspecifikke, og dermed udfordrer både læreres muligheder for at arbejde dynamisk og udviklende ift. at udfordre kønsstereotyper. Casens problemstilling giver mulighed for, at lærere kan blive bevidste om egne kønsopfattelser. Samtidig lægger casen også op til at overveje at inddrage eleverne i løsningen af problemstillingen og dermed arbejde med elevernes kønsbevidsthed.

Casebeskrivelse

En udskolingsklasse har besluttet, at den ville lave en spørg-om-alt-brevkasse, hvor de kan stille anonyme spørgsmål om alt mellem himmel og jord. Brevkassen fungerer godt, og jævnligt besvarer klassen i fællesskab spørgsmål om alt fra sex til skat.

Parallelklassen opdager en dag brevkassen og vil gerne have en tilsvarende kasse. Men denne klasse ønsker, at man kan stille "drengespørgsmål" på blått papir og "pigespørgsmål" på rødt papir. Så kan drengene svare på drengespørgsmålene, mens pigerne laver noget andet – og omvendt.

Lærerteamet har drøftet kassen, og de er i tvivl: Skal de efterkomme elevernes ønske om at kønsopdele brevkassen, eller skal de insistere på en fælles brevkasse?

Refleksionsspørgsmål

De følgende spørgsmål kan bruges til at reflektere over, hvordan man i egen praksis ville forholde sig til en tilsvarende situation, og de har til formål at skabe dialog om køn.

- 1.** Er vi med til at reproducere stereotype kønsopfattelser, hvis vi imødekommer elevernes ønske om kønsopdelt brevkasse?
- 2.** Hindrer vi nogle elever i at stille (og besvare) spørgsmål, de har brug for, hvis vi insisterer på fælles brevkasse? Eller hindrer vi nogle elever i at høre om relevante spørgsmål/svar, fordi kun ét køn hører dem?
- 3.** Er det her i virkeligheden udtryk for en utryg klassekultur, når eleverne ikke er trygge ved at stille (og besvare) spørgsmål fra "det andet køn"?
- 4.** Findes der drenge- og pigespørgsmål?
- 5.** Hvordan inddrager vi eleverne i løsningen af dilemmaet, så de får lejlighed til at reflektere over deres egen kønsbevidsthed?
- 6.** Risikerer vi at reproducere en stereotypisk kønsopfattelse, hvor "drenge" kan forholde sig til nogle spørgsmål, mens "piger" kun kan forholde sig til andre spørgsmål – og svarene dermed også blive kønnet?
- 7.** Lægger nogle elever bånd på sig selv, når det handler om at stille og besvare spørgsmål fra "det andet køn"? Får nogle elever så ikke stillet de spørgsmål, de har på hjerte?
- 8.** Måske har dilemmaet slet ikke noget med køn at gøre – men handler om en klassekultur, hvor elever ikke er trygge, når det gælder følsomme spørgsmål?
- 9.** Lærer vi elever, at det er forkert at tale om "drengeemner" med sine pigevenner – og omvendt – når vi laver kønsopdelt brevkasse?

Case 6: Kønsbaserede generaliseringer i trivselsarbejdet i en 6. klasse

Den følgende case problematiserer, hvordan en problematisk klassekultur bliver identificeret ud fra en biologisk kønsforståelse. Udfordringen er, at løsninger kommer til at fastholde en bestemt måde at gøre og være sit køn på. Der vil dermed være en risiko for, at der reproduceres en kønsstereotyp kultur, der fastholder og forstærker en særlig pige- og drengedadfærd.

Casebeskrivelse

I en 6. klasse oplever lærerne problemer med drengeskulturen. Der er drenge, som gør brug af et uhensigtsmæssigt sprog, som f.eks. er sexistisk, racistisk og diskriminerende. Teamet taler i første omgang om, at de vil have en drengesnak, tale med drengenes forældre samt etablere trivselsgrupper, hvor der er lige mange elever af hvert køn. I løbet af deres fælles refleksioner kommer teamet til at tale om, at det i virkeligheden ikke er alle drenge, der udviser den problematiske adfærd. Cirka halvdelen udviser problematisk adfærd, og det er dem, lærerne lægger mærke til. Der er også en opmærksomhed på og bevidsthed om, at der er flere af de "stille" drenge, der søger over i den "larmende" gruppe.

Refleksionsspørgsmål

De følgende spørgsmål kan bruges til at reflektere over, hvordan man i egen praksis ville forholde sig til en tilsvarende situation, og spørgsmålene har til formål at skabe dialog om køn.

1. Hvordan kan man arbejde med en problematisk klassekultur uden at lave kønsbaserede generaliseringer?
2. Hvilke forforståelser er i spil hos lærere og elever?
3. Hvordan påvirker vores forforståelse løsninger af problemer?
4. Hvordan kan man arbejde med en lignende problematik i en pigegruppe?
5. Er dette en kønsproblematik, eller er der andre ting på spil?
6. Hvordan kan man arbejde med hele fællesskabet for at komme problemerne til livs, og skal man det?
7. På hvilken måde kan forældrene involveres i problemløsningen?

Case 7: "Er trivselsproblemer kun for piger?"

I den følgende case har man etableret en trivselsgruppe kun for piger. Det betyder med andre ord, at man forstår trivsel som knyttet til køn, og der er en risiko for, at man ser kønnets betydning som mere væsentligt end en række andre forhold. Når man ikke sætter spørgsmålstejn ved, hvorvidt nogle måder at arbejde på er mere velegnet til det ene køn end til det andet, er der en risiko for, at man ikke får øje på det, der er fælles, og man risikerer at udvikle en kønnet kassetænkning. En sådan konstruktion af kønsforskelle er en del af problematikken.

Casebeskrivelse

En skole har oprettet en trivselsgruppe for (udsatte) piger i udskoling. Pigerne har det til fælles, at de forstås som nogen, der mangler kompetencer til at opbygge stærke sociale relationer. Trivselsgruppen ledes af skolens AKT-konsulent og skolens materialevelvejleder. I gruppen tager de udgangspunkt i fælleslæste tekster om ensomhed, sundhed og trivsel, og gruppen taler om disse emner for at opbygge et fællesskab.

En gruppe lærere efterspørger et lignende tilbud til udskolingens drenge, da de oplever flere drenge i dårlig social trivsel og modtager mange forældrehenvendelser om drenge med trivselsudfordringer, der svarer til pigernes.

Lederne af trivselsgruppen mener ikke, man kan lave det samme med drengene som med pigerne, men at det skal have et praktisk element, hvilket deres kompetencer ikke rækker til. Der kommer derfor ikke noget tilbud til drengene.

Refleksionsspørgsmål

De følgende spørgsmål kan bruges til at reflektere over, hvordan man i egen praksis ville forholde sig til en tilsvarende situation, og har til formål at skabe dialog om køn i egen praksis.

1. På denne skole er grupper omkring sorgarbejde og skilsmisser ikke opdelt i køn. Hvorfor mon køn spiller ind, når vi taler om trivsel og relationsarbejde?
2. Hvordan kan man arbejde med organiseringer, som tilgodeser alle børn (både drenge, piger, nonbinære, transkønnede, flerkulturelle osv.), og skal man det?
3. Hvordan kan man gå i dialog med kollegaer, der for eksempel anvender kategoriseringer, som man selv finder problematiske?
4. Hvilke udfordringer skabes, hvis trivsel og relationsarbejde udelukkende sker ud fra elevers køn?

Case 8: Kønsopdelt konflikthåndtering

Den følgende case problematiserer, hvordan konflikthåndtering, der involverer hele drenge- eller pige-grupper, kan bidrage til, at man kommer til at reproducere en stereotyp fortælling af alle elever af samme køn. I dette tilfælde drengene. I casen her fastholdes drengene i en meget stereotyp fortælling om, hvad køn er. Casen problematiserer, at der er en risiko for, at man konkluderer lidt for hurtigt, når man ser på grupper i stedet for på de enkelte elever. Det bidrager potentielt til en stigmatisering af de elever, der ikke falder inden for de standardkategorierne, f.eks. drengen, som ikke føler sig som en del af drengefællesskabet, og slet ikke som en del af dem, der taler grimt.

Casebeskrivelse

I en klassetrivselsundersøgelse på 5. årgang viser det sig, at der blandt de fleste af drengene bliver peget på, at de er afsendere af en hård tone og er årsag til et højt konfliktniveau. Blandt de fleste af pigerne viser det sig, at de ikke oplever den hårde tone eller det høje konfliktniveau. Lærerteamet beslutter sig derfor for at dele klassen i drenge og piger i et flere uger langt trivselsforløb. Pigerne skal i deres forløb have fokus på at booste deres selvtillid og deres mod, og drengene skal have fokus på den hårde tone, fællesskabet og konflikthåndtering. I løbet af forløbet stiller en af drengene spørgsmålstegn ved, hvorfor han skal være en del af drengeforløbet, når han aldrig er en del af den hårde tone eller konflikterne. Lærerne forklarer eleven, at det jo er fordi, at han er en del af drengefællesskabet. Drengen anfægter dette og udtrykker, at det faktisk ikke giver mening for ham - hvorfor kan han ikke bare have almindelig undervisning?

Refleksionsspørgsmål

De følgende spørgsmål kan bruges til at reflektere over, hvordan man i egen praksis ville forholde sig til en tilsvarende situation. De har til formål at skabe dialog om køn i egen praksis.

1. Hvad kan man gøre for de elever, der ikke identificerer sig som en del af en kønnet gruppering?
2. Hvad betyder det for selvopfattelsen hos de drenge, der ikke er en del af den hårde tone og konfliktniveauet, at de bliver del af drengeforløbet?
3. Hvordan kunne en meningsfuld opdeling se ud? Og hvilke resultater fra f.eks. trivselsmålinger er relevante at inddrage?
4. Er du enig? Når et lærerteam vurderer, at det ikke giver mening at tage en snak med hele klassen, skal lærerteamet også stille sig selv spørgsmålet: Giver det mening at kønsopdele?
5. Kunne man forestille sig, at der blandt pigerne sidder nogen, der føler, at der er et konfliktniveau blandt flere elever, herunder nogle piger, som bliver negligeret, når man kønsopdele?
6. Kommer man til at give denne stereotype fortælling videre til forældrene, f.eks. når forældrene orienteres om forløbene?
7. Hvordan kan man bringe pigerne i spil, når de hører, at drengene bruger et hårdt sprog?
8. Hvem har ansvaret for at være en del af en ændring i klassekulturen? Kun drengene?

Tema 3: Undervisning og fag

Det tredje tema, som deltagerne i fællesskab har identificeret, er køn i relation til undervisning og fag. Casene indenfor dette tema peger alle på, hvordan fag, didaktiske tilgange og valg af materialer bidrager til at forme særlige forståelser af kønnede præferencer og forholdemåder. Og det peger på, hvordan fag og undervisning også kan bidrage til at fastholde elever i stereotype forestillinger om, hvad der er interessant og motiverende for enten piger og drenge.

Casene i dette tema er:

- Case 9: Køn og repræsentation i undervisningsmaterialer
- Case 10: "Dobbeltpoint for pigemål"
- Case 11: "Bare giv den gas, drenge"
- Case 12: "Drenge synes, litteratur er kedeligt!"

Case 9: Køn og repræsentation i undervisningsmaterialer

I den følgende case problematiseres materialers betydning for reproduktion af forventninger til køn. Dilemmaet består i, at vi alle bevidst eller ubevidst taler ind i konstruerede 'sandheder' om køn, hvilket potentielt kan begrænse elevernes muligheder for at udfolde sig som hele mennesker. Relevansen af casen består i behovet for at sikre bredere udfoldelsesmuligheder og livsvalg for alle, eksempelvis gennem forskellige repræsentationer i undervisningen. Casen taler ind i en forståelse, hvor vi forstår sprog og repræsentation som virkelighedsskabende. Casen taler også ind i den problemstilling, at der nogle gange er en risiko for at konstruere et ikkeeksisterende problem ved at sætte fokus på bestemte forhold.

Casebeskrivelse

I 8. klasse skal eleverne læse en roman. Romanen indeholder mange kvaliteter, og eleverne finder den spændende og relevant. Bogen lægger op til temaerne: Hvad er meningen med livet? Hvordan skaber jeg mening i mit eget liv? Gennem læsning af bogen

dukker en del stereotypiske fremstillinger op. F.eks. drengene som de værste grænseoverskridere og en dreng med "løse håndled" er tildelt et homofobisk øgenavn.

Refleksionsspørgsmål

De følgende spørgsmål kan bruges til at reflektere over, hvordan man i egen praksis ville forholde sig til en tilsvarende situation, og har til formål at skabe dialog om køn i egen praksis.

- 1.** Hvordan og hvornår kan manglende repræsentation eller stereotype kønsfremstillinger i materialer reproducere faste eller manglende forventninger til eleverne?
- 2.** Hvordan kan forskellige undervisningsmaterialer som f.eks. romaner bidrage til spændende klassesamtaler om (køns)stereotyper?
- 3.** Oplever du, at der er manglende repræsentation af køn i undervisningsmaterialer?
- 4.** Hvad kan være udfordringen ved, at der mangler f.eks. kvindelige videnskabspersoner i fysikmaterialet (hvis der gør det)? Kan I finde eksempler på undervisningsmaterialer, hvor der er en variation af køn repræsenteret?
- 5.** Pålægger nogle af opgaveformuleringerne eller indholdet i dit undervisningsmateriale ubevidste kønnede forventninger til eleverne?
- 6.** Udfordrer de undervisningsmaterialer, du bruger, sproglige kønsstereotype kategorier?
- 7.** Hvordan kan man arbejde med mange måder at gøre og være mand og kvinde i undervisningen?
- 8.** Kan og bør vi som lærere lede eller påvirke eleverne til at få øje på stereotyper eller manglende repræsentationer, de måske ikke selv har lagt mærke til?
- 9.** Er der materialer, som vi helt skal undvære at bruge i undervisningen?
- 10.** Hvordan kan man arbejde kønsbevidst, når man planlægger undervisningen?

Case 10: "Dobbelpoint for pigemål"

Denne case sætter spot på idrætsundervisning, hvor forskelsbehandling på baggrund af køn problematiseres. Der sættes spørgsmålstejn ved, om man per automatik kommer til at forvente mindre af en gruppe elever alene ud fra deres køn i stedet for deres kompetencer. Casens relevans består i udfordringen med at didaktisere med udgangspunkt i køn - med den risiko at man ikke får øje på den enkelte elevs kompetencer. Desuden fokuserer casen på reproduktion af forventninger og antagelser om kønnede kompetencer og kønnede præferencer.

Casebeskrivelse

9. årgang har idræt, og aktiviteten er fodbold. Årgangen undervises af to idrætslærere samt en støttelærer. De to lærere går begge meget op i fodbold. Den ene af dem træner et hold ved siden af arbejdet. Lærerne har tidligere erfaret, at pigerne i løbet af fodboldkampene ikke bliver spillet af drengene. På denne baggrund indfører de to lærere derfor en regel om, at pigerne får dobbelpoint, når de scorer. Denne regel gælder ikke i de øvrige aktiviteter i idræt eller i de øvrige fag. Én af drengene går til støttelæreren og fortæller, at han ikke føler sig som en del af drengegruppen - heller ikke i idræt.

Han oplever ikke drilleri eller mobning, men han oplever, at han ikke bliver valgt til eller bliver spillet til. Støttelæreren vurderer, at han ikke er den eneste dreng, der har denne oplevelse.

Refleksionsspørgsmål

De følgende spørgsmål kan bruges til at reflektere over, hvordan man i egen praksis ville forholde sig til en tilsvarende situation, og har til formål at skabe dialog om køn i egen praksis.

1. Hvor efterlader den kønnede pointgivning de elever, der ligesom pigerne oplever ikke at blive spillet til?
2. Hvordan sikres, at alle eleverne føler sig inkluderet i fodboldkampen?
3. Hvilke spørgsmål kan man stille sig selv og sit team for at få øje på eventuelle blinde vinkler ift. den kønnede pointgivning?
4. Hvordan kan man som kollega give god sparring på, hvordan gruppedannelser kan ske uden at reproducere kønsstereotype opfattelser af, hvad piger og drenge formår i idrætstimerne?
5. Hvad gør det ved selvopfattelsen hos hhv. pigerne og drengene at blive kategoriseret som god eller dårlig til fodbold på baggrund af sit køn?
6. Hvad kan det gøre det ved selvopfattelsen hos eleverne at blive fastholdt i en stereotyp kønsrolle?

Case 11: "Bare giv den gas, drenge"

I denne case problematiseres, hvordan kønsopdelt idrætsundervisning og kønsstereotypet sprogbrug kan være med til at præge elevernes motivation for og udviklingspotentiale i idræt. Der sættes fokus på, hvordan man tager en professionel pædagogisk og didaktisk samtale med en kollega, når man blandt andet kan se, at undervisningen ikke lever op til folkeskolens formålsparagraf. Casens relevans knytter sig både til folkeskolens formålsparagraf, men også til hvordan man forventningsafstemmer med kollegaer om kønsopdeling og sprogbrug og evt. inddrager og svarer elever i en dialogisk og kommunikerende skolekultur.

Casebeskrivelse

To idrætsundervisere skal undervise 4. klasse i redskabsgymnastik. Timen er bygget op over forskellige stationer.

I timen siger lærer A til en af pigerne: "Det er ok, at du ikke kan det hele på alle stationer. Bare prøv", og til drengene siger læreren: "Kom nu! Tons nu igennem! Giv den hele armen!" på alle stationer.

Undervejs i timen henvender Peter og Erik sig til lærer B og siger: "Jeg tør ikke springe?". Esmeralda, Ida og Alva kommer i slutningen af timen og spørger lærer B: "Hvorfor måtte vi ikke prøve det svære spring på tusebanen?"

Refleksionsspørgsmål

De følgende spørgsmål kan bruges til at reflektere over, hvordan man i egen praksis ville forholde sig til en tilsvarende situation, og de har til formål at skabe dialog om køn i egen praksis.

1. Hvordan kan man som underviser sikre et læringsmiljø, hvor alle har lige muligheder for deltagelse, og hvor motivation ikke knyttes til køn?
2. Hvordan kan man som underviser blive mere opmærksom på egne blinde vinkler i forhold til værdier og kønnet sprogbrug - både for sig selv, i samarbejdet med kolleger, men også i forhold til eleverne?
3. Hvilke metoder eller tilgange vil være gode og gavnlige, når man skal drøfte en problematik, oplevelse eller observation fra undervisningen med en kollega?
4. Har du erfaringer med lignende dilemmaer i dine fag, og hvilke refleksioner gav det anledning til?
5. Hvis det var dig, der var lærer B, hvad ville du så gøre?

Case 12: "Drenge synes, litteratur er kedeligt!"

Casen problematiserer, hvordan en snæver kønsopfattelse og forståelser knyttet til grupperinger af køn kan indsnævre legitime måder for elever at agere på. Casen er relevant, da en snæver kønsopfattelse kan betyde, at nogle elever potentielt kan komme i klemme og have svært ved at finde et ståsted i klassefællesskabet. På den ene side er der de elever, der ikke kan komme til orde, fordi der er skabt en særlig stemning i rummet. På den anden side er der de drenge, der skaber den negative stemning, og som i et eller andet omfang må føle, at de er nødt til at være i opposition til litteraturarbejdet – måske for at fastholde deres position i klassefællesskabet. I casen optræder en særligt fastlåst opfattelse af køn, hvor det for en gruppe af drengene er vigtigt at afvise indhold og materialer, der af dem opfattes som feminint, f.eks. det at læse. Der er tale om en snæver kønsopfattelse, hvor det i klassefællesskabet fremstår vigtigt at være dreng på en særlig måde. På den måde bliver det ikke kun et problem i forhold til at kunne gennemføre undervisningen. Det bliver også et problem, fordi man skal 'gøre' dreng på en bestemt måde.

Casebeskrivelse

Drengene i en 8. klasse melder sig ud af litteraturundervisningen. De er i tydelig og direkte opposition til arbejdet. Udbrud som: "Hvad skal jeg bruge litteratur til?", "Det er kedeligt" og "Jeg kan ikke huske det" høres ofte. Umiddelbart lader det til, at det ikke er sejt at arbejde med litteratur. Hvis man deltager, får man at vide, at man er en 'try-hard'.

Det er en gruppe af drenge, der 'dominerer' samtalen i rummet på en sådan måde, at selv hvis der fandtes elever, der var interesserede, så er det ikke muligt for dem at melde sig ind i arbejdet. I klassen er der ikke tale om, at drengene generelt er dårligere læsere end pigerne. Faktisk er det i overvejende grad de 'dygtigste' drenge, der står for den negative indstilling til arbejdet.

Refleksionsspørgsmål

De følgende spørgsmål kan bruges til at reflektere over, hvordan man i egen praksis ville forholde sig til en tilsvarende situation, og de har til formål at skabe dialog om køn i egen praksis.

1. Hvis ikke det handler om det rigtige valg af materialer, hvad er der så spil?
2. Hvilke forforståelser (ift. køn) er der på spil hos drengene?
3. Kan man 'forstyrre' disse forforståelser - er det muligt at udfordre drengenes forforståelser - og evt. pigernes forståelser af drengene? Kan det gøres uden at fastholde et stereotypet blik på køn?
4. Kan I selv få øje på lignende dynamikker i andre faglige eller sociale sammenhænge? (det kunne f.eks. være en gruppe af piger, der 'opgiver' at lære matematik).
5. Hvordan ville I gå til denne problematik, hvor 'drengene' synes, at litteraturundervisningen er kedelig? Drøft mulige tiltag.

Øvelser

I denne del præsenteres øvelser, som lærerne i projektet har udarbejdet på baggrund af de 12 cases. Øvelserne kan bruges som selvstændige øvelser med kollegaer og elever, men det er også oplagt at bruge øvelserne sammen med, eller på baggrund af arbejdet med udvalgte cases.

Øvelserne har til formål:

- at skærpe kønsbevidstheden hos lærerteams og skubbe til egen og andres forståelse og kulturelle bevidsthed
- at styrke alles deltagelse gennem en aktivitet

Anvendelse af øvelserne kan også bidrage til at udvikle en forståelse for hinanden, idet der skabes rum for sammen at reflektere over egne værdier og holdninger, bevidste som ubevidste. Derudover bidrager øvelserne til at skabe et fælles sprog, hvor man synliggør og begrundet egne ståsteder.

Øvelserne skal skærpe opmærksomheden og bevidstheden på køn i undervisningen. Når man sætter ord på dilemmaer om køn, på kønsopfattelser og på hvordan man kan skabe en inkluderende praksis, så arbejdes pædagogisk og didaktisk med køn i en kontekstsensitiv praksis. I en kontekstsensitiv praksis, hvor man arbejder kønsbevidst, ledes ikke efter rigtige eller forkerte svar, men i stedet eksisterer en forholden sig til køn og kloge didaktiske overvejelser om undervisning, trivsel og inkluderende undervisningsmiljøer.

Hver øvelse indeholder formål, øvelses- og materialebeskrivelse, målgruppe og tidsforbrug.

Øvelse 1

ROLLESPILLET

Formål:	Formålet med øvelsen er, at deltagerne, efter at have lavet rollespil samt arbejdet med refleksionsspørgsmålene, bliver opmærksomme på hvordan de selv fremstiller køn, og hvordan deres egen kønsforståelse spiller ind i løsningen af opgaven.
Øvelsesbeskrivelse	<p>Der er tale om en rollespilsøvelse, hvor klassen eller gruppen deles i grupper á 4. En gruppe deltager i rollespillet og de resterende grupper fungerer som observatører. Øvelsen gentager sig således, at alle grupper får lov til at være deltagere i et af rollespillene.</p> <p>Hver gruppe får udleveret et rollespil med samme handling, men hvor aktørerne har forskellige køn. Handlingen er simpel og går i korte træk ud på, at en elev trækker bukserne ned på en anden elev.</p> <p>Deltagerne fremfører rollespillet for hinanden, evt. efter at have øvet kort. Rollerne i grupperne fordeles som følger og kan spilles af alle køn i klassen:</p> <p>Rollespil 1: To drenge, en klassekammerat og en lærer Rollespil 2: To piger, en klassekammerat og en lærer Rollespil 3: En dreng, en pige, en klassekammerat og en lærer Rollespil 4: En pige, en dreng, en klassekammerat og en lærer Rollespil 5: To elever, en klassekammerat og en lærer</p> <p>Eleverne fremfører rollespillene i klassen og efter hvert rollespil reflekteres der i fællesskab mellem lærer og observatører ud fra et par enkelte spørgsmål, som er med til at bevidstgøre og sætte fokus på adfærd og køn. Når alle rollespil er færdige, samles der op i fællesskab, og alle eleverne reflekterer over, hvordan de fremstiller køn. Her bruges lærerens refleksionsspørgsmål.</p> <p>Det er vigtigt, at i inden rollespillene understreger overfor eleverne, at skuespil er 'at lade som om' og man derfor ikke skal hive bukserne af hinanden.</p>
Tid	To lektioner
Materialer	<p>Kan kobles sammen med case 1 "Grænseoverskridende adfærd eller drenge-streger?"</p> <p>Print lærerens refleksionsspørgsmål og rollespillene</p>
Målgruppe	5.-6. klasse
Evt. variation(er)	<p>Man kan arbejde med aktørernes køn. F.eks. kan eleverne få lov til selv at bestemme, hvilke køn de forskellige roller har.</p> <p>Øvelsen kan også laves med voksne på lærerværelset.</p>

Materiale til øvelse 1

Rollespil 1:

To drenge i 6. klasse driller og provokerer hinanden. De løber rundt i klassen, og de andre elever er opmærksomme på deres drillende leg. Den ene af de to drenge stiller sig op på et bord i klassen. Bagfra kommer den anden af de to drenge og trækker bukserne ned på den første. Han står nu i underbukser foran hele klassen.

I skal spille seancen og selv finde ud af, hvordan læreren, eleven og klassekammeraten reagerer. Det skal være jeres bud på, hvad der er realistisk.

Rollespil 2:

To piger i 6. klasse driller og provokerer hinanden. De løber rundt i klassen, og de andre elever er opmærksomme på deres drillende leg. Den ene af de to piger stiller sig op på et bord i klassen. Bagfra kommer den anden af de to piger og trækker bukserne ned på den første. Hun står nu i underbukser foran hele klassen.

I skal spille seancen og selv finde ud af, hvordan læreren, eleven og klassekammeraten reagerer. Det skal være jeres bud på, hvad der er realistisk.

Rollespil 3:

En dreng og en pige i 6. klasse driller og provokerer hinanden. De løber rundt i klassen, og de andre elever er opmærksomme på deres drillende leg. Drengen stiller sig op på et bord i klassen. Bagfra kommer pigen og trækker bukserne ned på drengen. Han står nu i underbukser foran hele klassen.

I skal spille seancen og selv finde ud af, hvordan læreren, eleven og klassekammeraten reagerer. Det skal være jeres bud på, hvad der er realistisk.

Rollespil 4:

En pige og en dreng i 6. klasse driller og provokerer hinanden. De løber rundt i klassen, og de andre elever er opmærksomme på deres drillende leg. Pigen stiller sig op på et bord i klassen. Bagfra kommer drengen og trækker bukserne ned på pigen. Hun står nu i underbukser foran hele klassen.

I skal spille seancen og selv finde ud af, hvordan læreren, eleven og klassekammeraten reagerer. Det skal være jeres bud på, hvad der er realistisk.

Rollespil 5:

To elever i 6. klasse driller og provokerer hinanden. De løber rundt i klassen, og de andre elever er opmærksomme på deres drillende leg. Den ene af de to elever stiller sig op på et bord i klassen. Bagfra kommer den anden af de to elever og trækker bukserne ned på den første. Eleven står nu i underbukser foran hele klassen.

I skal spille seancen og selv finde ud af, hvordan læreren, eleven og klassekammeraten reagerer. Det skal være jeres bud på, hvad der er realistisk.

Lærerens refleksionsspørgsmål:

1. Hvad ændrer det, at børnene har forskelligt køn?
2. På hvilken måde er situationen forskellig, når kønnene er forskellige?
3. Hvorfor har I valgt den reaktion, som I har?
4. Var det nogle realistiske reaktioner? Hvorfor/hvorfor ikke?
5. Hvorfor har I valgt det køn til læreren, som I har?
6. Hvorfor har I valgt det køn til klassekammeraten, som I har?
7. Var der noget specielt, I lagde mærke til?
8. Kun til rollespil 5: Hvorfor har I valgt det køn til eleverne, som I har? Gjorde det en forskel?

Øvelse 2

GENIALE GRUPPER

Formål:	At reflektere over kriterier for dannelse af gode grupper
Intro	<p>Øvelsen er delt op i tre dele.</p> <p>Det er vigtigt, at man ikke har læst eller arbejdet med case 2 'Gruppedannelse, pladser og vores sprog omkring det' før.</p> <p>Mødelederen introducerer øvelsen og forklarer, at i dag skal vi være nysgerrige på vores måder at danne grupper i klasser på. Vi skal arbejde med at blive kønsbeviste og kortlægge egne forforståelser ift. køn. Er der mon noget vi ikke er bevidste om – eller er vi 100% kønsbevidste, når vi laver grupper?</p>
Øvelsesbeskrivelse	<p>1. del: Vidensdeling (ca. 30 min alt afhæng af gruppestørrelse) Personalet inddeles i grupper på 3-4 deltagere. Grupperne diskuterer følgende spørgsmål, evt. på en walk and talk:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvad skal der til, for at vi får lavet gode grupper i en klasse? • Hvem skal lave grupperne i en klasse? • Hvad skal vi være opmærksomme på ift. køn? <p>Opsamling i plenum. Er der pointer, som personalet er enige og uenige i? Skriv evt. pointer på tavle eller udnævn en referent.</p> <p>2. del: Refleksion (15 min) Læs casebeskrivelsen til case 2 'Gruppedannelse, pladser og vores sprog omkring det' højt og drøft i samme grupper:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Giver casen anledning til at ændre eller tilføje noget ift. den vidensdeling om gruppedannelse, som I lige har lavet? Hvorfor/hvorfor ikke? <p>3. del: Diskussion (15 min) Stil op på en værdilinje med HELT ENIG i den ene ende og HELT UENIG i den anden ende, når nedenstående udsagn læses højt. For hvert udsagn kan man stille sig et nyt sted. Efter hvert spørgsmål er der en kort refleksion i plenum over, hvorfor man har stillet sig, hvor man har.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Grupper skal laves helt tilfældigt • Grupper er kun gode, hvis piger og drenge blandes • Grupper og elevernes trivsel hænger slet ikke sammen • Kønsbevidsthed er fuldstændig overvurderet • Vi skal altid tage højde for køn i dannelse af grupper.
Tid	Ca. 60 min – alt afhængig af deltagere og om man benytter walk and talk

Materialer	En tavle el.lign. + skriveredskaber, når pointerne skiftliggøres. Plads i rummet til at alle kan stå på en linje. Er knyttet til case 2 'Gruppedannelse, pladser og vores sprog omkring det'
Målgruppe	Øvelsen kan bruges af hele det pædagogiske personale i skolen, men kan f.eks. også laves i mindre enheder og afdelinger.
Evt. variation(er)	Man kan udvide øvelsen med 4. del, hvor afdelingerne på tværs mødes og udveksler pointer og erfaringer: Pålægger afdelingerne køn lige meget værdi? Man kan også tage diskussionen om, hvorvidt der er forskelle på grupper i de enkelte fag, på de enkelte klassetrin eller om man laver faste siddepladser og/eller grupper i fagene.

Øvelse 3

VÆLG SIDE	
Formål:	At blive opmærksom på køn samt kønsstereotyper og at få mulighed for at reflektere over egne og andres opfattelser af køn, samt holdninger og værdier hertil.
Øvelsesbeskrivelse	<p>Der skal være én, der leder øvelsen og der skal være mere end 8 deltagere.</p> <p>Lokalet opdeles i to sider. En side der er "enig" og en side der er "uenig" i et givent udsagn.</p> <p>Øvelseslederen læser et udsagn højt, hvorefter deltagerne fordeler sig. Kollegaerne skal vælge enig eller uenig. Når de har placeret sig, får deltagerne mulighed for at uddybe og argumentere for deres placering. De må gerne flytte sig undervejs, hvis de bliver overbevist af andres argumenter. Når et udsagn er drøftet færdigt, samles alle på midten, og et nyt udsagn læses, og så fremdeles.</p>
Tid	<p>Ca. 30-45 min.</p> <p>Antallet af udsagn kan reduceres efter hvor meget tid, der er til rådighed. Dog anbefales det altid at starte med spørgsmål 1 & 2.</p>
Materialer	<p>UDSAGN</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Jeg har/har haft en fritidsinteresse, hvor mit køn var underrepræsenteret. 2. Det er svært at fordele klasser, pladser og grupper uden at tænke køn. 3. Drengene forstyrrer mere end piger. 4. Der er mindre behov for at irettesætte pigerne end drengene. 5. Piger er bedre til at koncentrere sig end drenge. 6. Vi udelader at omtale eleverne som drenge og piger, men som elever, for ikke at vedligeholde stereotyper. 7. Jeg har gjort forskel på drenge og piger. 8. Jeg ønsker ikke at gøre forskel på drenge og piger.
Målgruppe	Pædagogisk personale
Evt. variation(er)	<p>Kan laves siddende. Man kan evt. lade deltagerne selv lave udsagn.</p> <p>Kan med fordel bruges sammen med case 3 'Køn før barn – pigerne får altid længere snor end drengene'.</p>

Øvelse 4

AKVARIET	
Formål:	At blive opmærksom på køn i egen og andres praksis.
Øvelsesbeskrivelse	<p>To deltagere sidder i et 'akvarie' overfor hinanden, der er en ekstra ledig stol.</p> <p>Resten af deltagerne sidder i en rundkreds uden om de to deltagere.</p> <p>De to akvariedeltagere læser case 3 'Køn før barn – pigerne får altid længere snor end drengene' højt. Derefter diskuterer de to deltagere casen og dets problematikker ved at bruge refleksionsspørgsmålene.</p> <p>Dem, der sidder uden for akvariet, skal være stille og lyttende. Men man må gerne tage den ledige stol, og dermed 'skubbe' én af de to akvarie-deltagere ud. Hermed bliver der igen en ledig stol, som kan overtages.</p>
Tid	Max 30 min.
Materialer	
Målgruppe	Lærere
Evt. variation(er)	<p>En idé kunne være at deltagende i akvariet er elever.</p> <p>4 elever sidder i akvariet med en lærer og en ekstra tom stol. Casen læses op og drøftes i akvariet. Den tomme stol kan, som ved den almindelige øvelse, indtages af både en anden lærer eller en anden elev. Det er også muligt at bede de observerende deltagere om at notere f.eks. opmærksomhedspunkter eller hvad man særligt bemærker.</p> <p>Eleverne sendes hjem, og der vil derefter være en fælles snak mellem lærerne, om hvad de har oplevet fra de samtaler, der har været mellem eleverne og de deltagende lærere.</p>
Målgruppe	Lærergruppen/årgangsteam/afdeling delt i mindre grupper af 10 personer.
Evt. variation(er)	<p>Gult kort = der må man udtrykke sin egen holdning.</p> <p>Der kunne tilføres mere beskrivende svarmuligheder, som lærergruppen kan vælge.</p>

Øvelse 5

DET HAR JEG I HVERT FALD ALDRIG SAGT

Formål:	At starte refleksion og dialog om kønsbaserede generaliseringer i vores sprogbrug.
Øvelsesbeskrivelse	<p>Lærerteamet skal forklare, kategorisere og vurdere de kønnede udtryk (se materialer).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Forklar de kønnede udtryk (Undersøg gerne hvis udtrykket ikke kendes) 2. Kategorisér de kønnede udtryk. Find selv på passende kategorier: Hvilke mønstre viser jeres kategorisering(er)? 3. Vurder de kønnede udtryk på en skala fra 1 - 10, hvor 1 er harmløs og 10 meget problematisk. Argumentér for hvorfor nogle udtryk er mere problematiske end andre. 4. Refleksionsspørgsmål: Er der nogle kønnede udtryk, der gør indtryk?
Tid	Øvelsen kan tilpasses den tid, der er til rådighed.
Materialer	<p>Kønnede udtryk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 12-talspige - Drengepige - Tøsedreng - Pigefnidder - Dramaqueen - Drengestreger - Mandehørm - Drengerøv - Drengefarver/pigefarver - Tudeprins - Nørd - Rundetrunte - Fuckboy - Karrierekvinde - Familiefar - Speltmor - Vatpik - Slagsbror - Pigebarnd - Narrefisse - Listepik - Kvindelist - Mandhaftig - Rigtige drenge græder ikke - Kaster som en pige - Ta' det som en mand - At have hår på brystet - Kvinder hører til i køkkenet
Målgruppe	Lærerteamet
Evt. variation(er)	<p>Målgruppen er tiltænkt teamet, men kan bruges sammen med elever, evt. med justeringer.</p> <p>Kan med fordel bruges sammen med case 9 'Køn og repræsentation i undervisningsmaterialer'.</p>

Øvelse 6

AT KLUNSE VIDEN OM KØN OG TRIVSEL

Formål:	At skærpe forforståelsen hos sig selv og andre om køn og mistrivsel.
Øvelsesbeskrivelse	<p>Deltagerne læser på skift et udsagn, f.eks. "Piger og drenges mistrivsel har flere ligheder end forskelligheder" (Udsagn findes længere nede)</p> <p>Efter oplæsning af hvert udsagn skjuler deltagerne hver især det antal tændstikker i hånden, der svarer til graden af enighed i udsagnet. Derefter gætter deltagerne hver især på, hvor mange tændstikker, der er i alt/hos alle deltagere. Deltagerne lægger deres tændstikker på bordet, og den/de, der har gættet korrekt, får et point. De to, der ligger længst fra hinanden i enighed (antal tændstikker), giver på skift udtryk for deres mening om udsagnet. Hvis andre i gruppen ønsker at deltage i drøftelsen, kan det ske herefter.</p> <p>1 tændstik - helt enig 2 tændstikker - noget enig 3 tændstikker - hverken-eller 4 tændstikker - noget uenig 5 tændstikker - helt uenig</p> <p>Der kan føres point i form af et stregsystem, hvis man vil kåre den deltager, som er bedst til at klunse og forudsige, hvad folk vil svare.</p>
Tid	20 minutter
Materialer	<p>Udsagn, tændstikker, gruppeborde – gerne runde.</p> <p>Udsagn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mistrivsel hos piger kommer til udtryk på samme måde • Drengene har mindre brug for sociale relationer end piger • Mistrivsel hos drenge kommer til udtryk på samme måde • Piger og drenge kan have fordel af at arbejde med deres sociale relationer sammen. • Det er ofte drenge, der skaber relationer igennem fysisk aktivitet • Piger har mere brug for at tale med andre end drenge har • Drengene har brug for flere fysiske og praktiske øvelser end piger • Piger og drenges mistrivsel har flere ligheder end forskelligheder • Ved at gruppere piger og drenge hver for sig, forstærkes fortællingen om, at piger og drenge er på bestemte måder og handler på bestemte måder • Piger har brug for andre trivselsindsatser end drenge

	<ul style="list-style-type: none"> • Ved at arbejde med trivsel i grupper baseret på køn, kommer man til at bidrage til, at der er mere eller mindre "rigtige" måder at trives på som hhv. dreng og pige • Elever, der ikke umiddelbart orienterer sig mod kammerater af samme køn, kan let blive glemt og overset, når man arbejder med 'pige-dreng-grupper'
Målgruppe	Teams, i grupper på 4-5 deltagere.
Evt. variation(er)	<p>Øvelsen kan evt. udvides eller opfølges med følgende:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Individuelt sidder deltagere og brainstormer på forslag til trivselsøvelser/aktiviteter. En øvelse pr. post-it (5 min) 2. I fællesskab præsenteres øvelserne, mens de lægges synligt for alle (10 min) 3. Ud fra refleksioner i øvelsen: "At klunse viden", vurderes der, hvilke trivselsøvelser/aktiviteter, der bedst tilgodeser alle elevernes trivselsudfordringer. (15 min) 4. Afslut med at aftale hvornår og hvordan. <p>Øvelsen kan med fordel knyttes sammen med case 6 'Er trivselsproblemer kun for piger?' og case 7 'Kønsbaserede generaliseringer i trivselsarbejdet i en 6.klasse.'</p>

Øvelse 7

POST-IT OM KØN OG TRIVSEL

Formål:	At idégenere og komme med forslag til trivselskabende aktiviteter.
Øvelsesbeskrivelse	<p>Denne øvelse er tænkt til at komme i forlængelse af øvelse 7 "At klunse viden om køn og trivsel"</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deltagere sidder hver især og brainstormer på forslag til trivselsaktiviteter, som skrives på post-its. En øvelse pr. post-it (5 min) • I fællesskab præsenteres forslag til trivselsaktiviteter, mens post-its lægges synligt for alle eller hænges op (ca. 10-15 min.) • I fællesskab vurderes hvilke trivselsaktiviteter, der bedst tilgodeser elevernes trivselsudfordringer. Overvej om særlige drenge- eller pigeaktiviteter vil fremme eller styrke de trivselsudfordringer, der er (Ca. 15 min.) • Afslut med at aftale, hvornår og hvordan I kommer videre (5 min)
Tid	30-35 min
Materialer	Post-it
Målgruppe	Teamet (Grupper på 3-5 deltagere)
Evt. variation(er)	Kan med fordel bruges sammen med case 6 'Er trivselsproblemer kun for piger?' og case 7 'Kønsbaserede generaliseringer i trivselsarbejdet i en 6.klasse.

Øvelse 8

KØNSOPDELT KONFLIKTHÅNDTERING

Formål:	At skabe dialog og refleksion over arbejdet med kønsopdelt konflikthåndtering
Øvelsesbeskrivelse	<p>Afprøv case 8 "Kønsopdelt konflikthåndtering" som beskrevet, inden denne øvelse udføres.</p> <p>Når arbejdet med case 8 er færdigt, stilles spørgsmålet; På hvilken måde synes du, det vil være bedst at arbejde med konflikthåndtering i den konkrete case?</p> <p>Deltagerne skal svare ved at vælge et af de 6 udsagn, som de er mest enig i.</p> <p>Hver deltager fortæller om, hvorfor de har valgt deres kort. Vær nysgerrig på de andres valg.</p>
Tid	20 min (Case 8 ikke medregnet)
Materialer	Print af de 6 udsagn
Målgruppe	Team, eller små grupper
Evt. variation(er)	

Materiale til øvelse 8

DE 6 UDSAGN

Eleverne skal selv vælge, om de er en del af problemet med den hårde tone og får dermed lov til selv at vælge, hvilken gruppe de skal være i.

Alle elever skal arbejde med den hårde tone i klassen.

Vi skal arbejde med problemet i mindre grupper.

Det er nu engang sådan, at alle drengene må tage ansvar for drengegruppen. De drenge, der ikke er med, skal lære at sige fra overfor den dårlige opførsel.

Der er også hensynet til pigerne, måske vil de være utrygge over, at der er drenge i gruppen.

Jeg vil arbejde med problemet på en anden måde.

Øvelse 9

STØRST OG MINDST POTENTIALE

Formål:	Formålet er at blive bevidste om egne kønsforståelser og normer og drøfte, hvad der er 'vigtigst', og om noget er vigtigere end andet, når man skal udfordre snævre kønsnormer.
Øvelsesbeskrivelse	<p>På baggrund af prioritering af forskellige udsagn skabes dialog og diskussion i mindre grupper.</p> <p>Først placerer deltagerne kortene med de seks udsagn (se nedenfor) i en pyramide. Øverst placeres kortet med det udsagn, som I mener har det største potentiale til at udfordre snævre kønsnormer. I anden række lægges de to kort med næststørst potentiale. Nederst placeres de tre kort med mindst potentiale.</p> <p>Gennem dialog skal I blive enige om, hvordan I vil prioritere kortene.</p>
Tid	Ca. 30 min.
Materialer	Print af udsagn
Målgruppe	Lærerteams eller små grupper
Evt. variation(er)	<p>Læs de seks udsagn højt i gruppen.</p> <p>Første runde: hver deltager vælger et kort og forklarer, gerne med eksempler, hvordan man kan arbejde med det i praksis.</p> <p>Anden runde: hver deltager vælger et nyt kort og forklarer, hvorfor indholdet af udsagnet er svært og vanskeligt at gennemføre i praksis</p> <p>Afsluttende diskuterer gruppen ligheder og forskelle mellem de 2 runder – hvad har været de forskellige overvejelser og argumenter?</p> <p>Øvelsen kan med fordel knyttes til case 8 'Kønsopdelt konflikthåndtering'</p>

Materiale til øvelse 9

DE 6 UDSAGN

Jeg forholder mig nysgerrigt til elevernes ønsker om ikke at være kønsopdelt

Jeg forholder mig kritisk til opdelingen af køn i løsningen af konflikten

Jeg tænker over betydningen af køn, når jeg danner grupper

Jeg er nysgerrig på, om elevernes opfattelse af konflikterne er kønnede

Jeg reflekterer over mine egne forforståelser af køn, når jeg vælger hvordan jeg vil arbejde med dilemmaet

Jeg er åben for dialog med kollegaer om forskellige/andre måder end køn at dele eleverne på

Øvelse 10

PRIORITERINGSSPIL

Formål:	At blive bevidst om stereotype fremstillinger i undervisningsmaterialer
Øvelsesbeskrivelse	<p>Alle deltagere tildeles 5 udsnit fra forskellige undervisningsmaterialer (se materialerne længere nede).</p> <p>Deltagerne får 5 minutter til at prioritere de 5 forskellige udsnit på en skala fra 1 "mest stereotyp" til 5 "mindst stereotyp". Det er vigtigt, at man IKKE viser sin rækkefølge til de andre i gruppen.</p> <p>Herefter inddeles deltagerne i grupper af 4-5 personer.</p> <p>I grupper skal deltagerne på samme tid lægge deres prioritet nummer frem – altså vise det bogudsnit, man mener har det mest stereotype indhold. I plenum argumenterer man herefter for, hvorfor dette bogudsnit er valgt som havende det mest stereotype indhold. Herefter følger en diskussion om, hvorfor det er valgt og om man er enige/uenig.</p> <p>Den samme procedure følges med de andre kort.</p> <p>Som afslutning skal man i gruppen prøve at blive enige om en rækkefølge.</p>
Tid	Ca. 20 min.
Materialer	Print af de 5 udsnit fra undervisningsmaterialerne
Målgruppe	Personalegruppen / teamet / fagudvalg / pædagogisk forum / 8-9. klasse
Evt. variation(er)	<p>Deltagerne kan bagefter bruge 10-15 min. til selv at finde et eksempel i et materiale, de kender, som gruppen skal drøfte.</p> <p>Hvis øvelsen udarbejdes i f.eks. et team, kan deltagerne tage et billede af deres rækkefølge, som herefter hænges op og bruges som fremtidig inspiration.</p> <p>Derudover kan denne øvelse med fordel bruges sammen med case 9 'Køn og repræsentation i undervisningsmaterialer'.</p>

Materiale til øvelse 10

5 UDSNIT FRA UNDERVISNINGSMATERIALER

Regneopgave:

De fleste piger i 2.A samler pant i nærheden af skolen. De har indtil videre samlet 53 dåser energidrik á 1 kr. stykket. Hvor mange dåser skal de finde for at kunne købe den fodbold til 99 kr. som de ønsker sig?

Twist: Nogle spejdere har holdt fest og har efterladt en masse ølflasker á halvanden krone stykket. Hvor mange flasker kan tøserne nøjes med?

"Ask Konge Taber", roman til 7. klasse af Camilla Wandahl

"Der kører flere biler ind på parkeringspladsen. Nogle af de unge tager far og mor med op til skolen. Andre siger hurtigt farvel. De fleste vinker lidt fortabt til bilen, inden de vender sig om i lækre nye cowboybukser og for pigernes vedkommende virkelig meget makeup.

- Har du tjekket tøserne ud? spørger jeg.*
- Nope. Er lige kommet. Pelle klør sig i håret.*

Han er vist ikke lige damernes mand.

En sølvgrå, dyr bil kører ind på parkeringspladsen. Gruset knaser under dækkene. Den ene dør går op, og en pige stiger ud. Hendes hår er knaldsort og kort pageklippet.

- Hende dér, jeg peger.

Tøsens far tager en skinnende rød sportstaske fra bagagerummet. Hænger den over skulderen. Der er også en mor med. Med knold i nakken og strøget nederdel. De er lige til et modeblad alle tre.

- Narj ... for pæn, ikk'?*
- Jo, helt sikkert sådan en, der tror, hun er noget, nikker jeg.*

Hun er for pæn. Alligevel har jeg svært ved at løsrive mit blik fra hendes spinkle skuldre under det lette, lyse tørklæde, da hun sammen med forældrene går op mod skolen. Jeg tager mig sammen og leder efter mere realistisk materiale.

- Hende dér. Den næste pige, jeg peger ud, har langt lyst hår.*

Søde smilehuller i et hjerteformet ansigt. En lille, smart taske over armen og en virkelig god røv i stramme jeans.

- Totalt lækker, siger Pelle. - Skal vi finde vores værelser?"*

Inenglishplease.dk

"It is important to choose the right word when you are writing. Synonyms can change the meaning of the text slightly"

Synonyms for WOMAN:

- lady, female, babe, bitch, girl, missus, queen

Stavevejen 3. 5. klasse: fokus på tillægsords bøjningsendelser:

Indsæt ordet FRÆK med de rigtige endelser i følgende sætninger:

"Pigen fik et _____ tilbud."

"De _____ drenge fik deres straf."

Brainstorm:

- Think of five girl-words. Write them on a piece of paper in pink or red.
- Then think of five boy-words and write them in blue.
- Make a sentence with each word.

Øvelse 11

KLUNS DIG KØNSKLOG

Formål:	At udfordre forståelsen af køn og hvordan vi selv bidrager til reproduktion af kønsstereotyper
Øvelsesbeskrivelse	<p>Deltagerne læser på skift et udsagn, eksempelvis: "Elevernes køn har ingen betydning for, hvordan jeg danner hold/grupper" (se udsagn længere nede).</p> <p>Efter oplæsning af hvert udsagn skjuler deltagerne hver især det antal tændstikker i hånden, der svarer til graden af enighed i udsagnet. Deltagerne gætter hver især på, hvor mange tændstikker der samlet i puljen/ved bordet. Deltagerne lægger deres tændstikker på bordet, og den/de, der har gættet korrekt, får et point i form af et stregsystem.</p> <p>De to, der ligger længst fra hinanden i enighed (antal tændstikker), giver på skift udtryk for deres mening om udsagnet. Hvis andre i gruppen ønsker at deltage i drøftelsen, kan det ske herefter.</p> <p>1 tændstik = helt enig 2 tændstikker = delvist enig 3 tændstikker = hverken/eller 4 tændstikker = delvis uenig 5 tændstikker = helt uenig</p>
Tid	20-45 min.
Materialer	<p>Udsagn, tændstikker, gruppeborde.</p> <p>Udsagn: Elevernes køn har ingen betydning for, hvordan jeg danner hold/grupper.</p> <p>Drenge er bedre til boldspil end piger.</p> <p>Piger er bedre til dans og udtryk end drenge.</p> <p>Når jeg planlægger min undervisning, medtænker jeg altid køn.</p> <p>Min kollega har en god relation til eleverne og er derfor bedre til "det der med køn".</p> <p>Jeg kan frit drøfte køn og gruppedannelse med mine kollegaer.</p>

Målgruppe	Lærere, børnehaveklasseledere, pædagoger og andre fagprofessionelle. Mindre grupper, fx klasseteams, årgangsteam osv. Men kan også bruges ved større personalemøder, så længe man laver en gruppestørrelse på 3-5 deltagere.
Evt. variation(er)	Udsagnene kan have forskellige temaer. Flere udsagn kan laves af deltagerne selv med udgangspunkt i forskellige dilemmaer om køn. Hvis øvelsen laves på baggrund af case 10: 'Dobbeltpoint for pigemål' kunne en variation af øvelsen være at udpege deltagere, der får dobbeltpoint, når der klunses. Kom gerne med argumenter for valget af deltager(e), der skal have dobbeltpoint.

Øvelse 12

STÆRKE DRENGE OG SEJE PIGER?

Formål:	Øvelsen skal tydeliggøre og udfordre kønsstereotype normer i idrætsundervisningen.
Øvelsesbeskrivelse	<p>Kan bruges som "argumentationsøvelse" både med lærer-team og med elever.</p> <p>Til elever: Læreren læser et udsagn op (se oversigt over udsagn nedenfor) og eleverne placerer sig i et af to hjørner som på forhånd er udpeget som enig/uenig-hjørnerne.</p> <p>Eleverne får mulighed for at argumentere for deres valg. Når en række elever er blevet hørt, har man mulighed for at flytte sig fra det hjørne, man oprindeligt havde valgt.</p> <p>Til lærerne: Bruges på teammøde eller blandt idrætslærere på samme måde som med elever.</p>
Tid	30 - 45 min.
Materialer	Ark med udsagn (se længere nede)
Målgruppe	Fagteammøde idræt - eller almindeligt teammøde i undervisningen med eleverne - på alle klassetrin evt. tilpasset.
Evt. variation(er)	<p>Udvid øvelsen:</p> <p>Når øvelsen er afsluttet drøftes, om det giver anledning til at ændre på noget i undervisningen.</p> <p>I klasser med mange problematikker knyttet til idrætsundervisningen kan man lade sig inspirere af denne øvelse og case 11 'Bare giv den gas, drenge' og udarbejde refleksions-spørgsmål til debat i forældregruppen, f.eks. på et forældremøde.</p>

Materiale til øvelse 12

UDSAGN		
Drenge er stærkere end piger.	Kønsopdelte hold i idræt er en god idé.	Piger er mere modige end drenge.
Drengene skal presses fysisk hårdere end pigerne.	Piger er mere smidige end drenge.	Drenge har ingen rytme.
Pigerne må holde flere pauser end drengene.	Drenge er mere taktiske end piger.	Drenge og piger er lige gode til idræt.
Man får stive ben af at gå til fodbold.		

DANMARKS LÆRERFORENING

Vandkunsten 12
1467 København K

www.dlf.org